

בס"ד. ש"פ צו, פ' זכור, ערב פורים ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים¹, ואח"כ כתיב² מחה תמחה את זכר עמלק, ומסיים לא תשכח. וידוע הדיוק³ בזה מהו ענין זכירת עמלק שנצטוינו לזכור אותו למחותו וגם נצטוינו לא תשכח וכו'. ומביא בזה כ"ק אדמו"ר נ"ע בד"ה זכור תרנ"ד⁴ (ועוד⁵) מה שכתוב (בנבואת בלעם⁶) ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד. והיינו דאף שיש עוד גוים, מ"מ דוקא עמלק (שהוא ראשיתם) אחריתו עדי אובד. וכמובן מהמפורש בנבואת בלעם שם⁷, ששאר הגוים לא יאבדו לעתיד, אלא דוקא עמלק, וגם כתיב בפירוש⁸ (כמובא במאמר שם⁹) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד, והיינו שלעתיד לבוא יתעלו כל הגוים במדריגתם, וא"כ צריך להבין מדוע דוקא עמלק שהוא ראשית גוים הנה אחריתו עדי אובד. וכי יותר אינו מובן, דהנה מפסוק זה גופא משמע שיש לעמלק שייכות אל שאר הגוים, שהרי הוא ראשיתם של הגוים, ולפ"ז יש להבין ביותר מדוע דוקא אחריתו עדי אובד שבשאר הגוים לא מצינו זה. עוד מביא שם¹⁰ מה שאמרו במדרש¹¹ על הפסוק¹² זכרונכם משלי אפר גו', אמר הקב"ה שתי זכירות כתבתי לכם בתורה, זכור את אשר עשה לך עמלק, תמחה את זכר עמלק, הווי זהירים בהם ואם עשיתם כך הרי אתם בניו של אברהם שנמשל לאפר¹³. וצריך להבין מהו ענין זכירת עמלק לזה שבני ישראל הם בניו של אברהם דוקא.

ולהבין כ"ז, הנה כללות העבודה בבירור העולם נחלקת לב' אופנים. דהנה ידוע מה שארז"ל¹⁴ גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, היינו שההוראה למעשה היא מהלימוד שבתורה, והרי גם הסיפורים שבתורה הם הוראות כדאיתא בזהר¹⁵. ומזה מובן, שזה שיש ב' אופני מלחמה המסופרים בתורה הוא משום שיש ב' אופנים אלו גם בעבודת האדם. והנה ב' אופני מלחמה אלה בכללותם הם מלחמת כיבוש ארץ ישראל, מלחמת ז' אומות, ומלחמת עמלק¹⁶. דהמלחמה עם ז' האומות היא כדי לכבוש מהם את הארץ¹⁷, אבל המלחמה עם עמלק היא באופן של מחה תמחה, שכוונתה היא איבוד עמלק.

והנה מלחמת ז' האומות בעבודת האדם היא, דהנה כשם שכיבוש ארץ ז' אומות ענינו בפשטות הוא שכובשים את הארץ השייכת לז' האומות

(1) חצא כה, יז. (2) שם כה, יט. (3) ראה ספר הליקוטס דא"ח — צ"צ ערך עמלק, וש"נ. ועוד. (4) סה"מ תרנ"ד ע' קצו ואילך. (5) סה"מ תרס"ה ע' ריא ואילך. וראה גם תו"א ס"פ תצוה. סידור שער הפורים. סה"מ צ"צ להצ"צ מצות זכירת עמלק. ד"ה והי' כאשר ירים וד"ה ראשית גוים פרי"ת. ועוד. (6) בלק כד, כ. (7) ראה בלק שם, יז [ובתרגום אונקלוס. הנסמן בלקר"ש חכ"ג ע' 172 הערה 16]. (8) צפני"ג, ט. (9) סה"מ תרנ"ד שם. (10) תרנ"ד שם. תרס"ה שם. (11) הובא בבחי"ס"פ תצא. תנחומא, פסיקתא ויל"ש שם. (12) איוב יג, יב. (13) וירא יח, כו. (14) קידושין מ, ב. (15) ת"ג קנב, א. (16) ראה בכ"ז גם (עד"ז) לקו"ש שם ע' 206 ואילך (וראה שם ס"ד). וש"נ. (17) ראה לקו"ש שם הערה 8. וש"נ.

ועושים ממנה ארץ ישראל, עד"ז בעבודת האדם זהו ענין כיבוש ז' המדות (שמהם נשתלשלו ז' האומות), היינו כיבוש המדות דלעו"ז והפיכתם לקדושה. וזה כולל גם המוחין השייכים אל המדות, ובפרט שאצל האומות הרי העיקר הם המדות והמוחין הם רק בשביל המדות. [וכנודע¹⁸ שזהו ההפרש בין ישראל לאוה"ע, דבאוה"ע ענין המוחין הוא בשביל המדות בלבד, וע"ד הערמומיות שבשועל שהוא פיקח שבחיות, ולכן אי אפשר לתבוע מהם שיהי' המוח שליט על הלב, כי המוח הוא רק בשביל הלב, משא"כ בישראל כתיב¹⁹ דע את אלקי אביך, שאצלם (בנפש האלקית) המוחין הן העיקר, ולכן אפשר שיהי' ענין הידיעה וההכרה באלקות, וגם שיהי' ענין מוח שליט על הלב]. וזהו ענין כיבוש ארץ ז' אומות, להפוך אותה מארץ כנען לארץ טובה ורחבה, ארץ ישראל.

והנה הכיבוש דארץ ז' אומות, ז' המדות, בעבודת האדם, היא עבודה קשה ביותר, וכמו בגשמיות הרי הכיבוש דארץ ז' האומות הי' ע"י מלחמה גדולה כו', כמו"כ הוא גם בעבודה הרוחנית הרי כדי לכבוש את הז' אומות צריכים לזה עבודה קשה ביותר. ואף שאילו זכו ישראל והי' הכיבוש נעשה ע"י משה, הרי הי' זה ג' ימים או אחד עשר יום אחר מ"ת²⁰, והי' כמו כיבוש ארץ סיחון ועוג שהם היו המגינים של ארץ ז' אומות, שהי' נצחון שלמעלה מדרך הטבע, וכך הי' נעשה גם כיבוש ארץ טובה ורחבה (ובמכ"ש וק"ו מכיבוש ארץ סיחון ועוג, ומה ארץ סיחון ועוג שאינה בא"י הי' הכיבוש באופן כזה, כ"ש וק"ו שכן הי' בארץ טובה ורחבה) אם הי' נעשה ע"י משה. ולכן, גם ברוחניות הי' אז הכיבוש באופן כזה, כמו שרצה משה שיהיו ישראל בבחי' ראי', כמ"ש²¹ אתה החילות להראות את עבדך גו', שמשה רצה לפעול בבג"י שהשגת האלקות שלהם תהי' בבחי' ראי'²². והיינו באופן כזה שלמעלה גם מבחי' כי תצא למלחמה על אויביך²³, שגם באופן כזה הרי כבר בצאתו למלחמה הוא על אויביך²⁴, אלא יתירה מזו, שיהיו בטלים אליו לגמרי. ואפילו כפי שהי' הכיבוש בפועל כשהיו ישראל בבחי' שמיעה בלבד, ועתה ישראל שמע גו'²⁵, מ"מ הנה כיבוש יריחו שהיא מנעולה של א"י²⁶ הי' ג"כ באופן נסי, דע"י שהקיפו את החומה ז' פעמים עם הארון וכו', ותפול החומה תחתי' גו'²⁷, וכל זה הי' בכחו של משה. אמנם בפועל, כיון שלא זכו, צריך שהמלחמה עם האומות בפועל תהי' בדרך מלחמה קשה (כמו שהי' כיבוש יהושע בפועל), כדי לברר את האומות.

והענין בעבודת האדם, הנה גם באוה"ע אפשר לפעול את ההכרה וההתבוננות שמכיון שאין דבר עושה את עצמו הרי בודאי שיש מי

(18) ראה גם ד"ה זכור עטר"ת בתחלתו. ובכ"מ. (19) דה"א כת, ט. (20) ראה פרש"י ר"פ דברים. (21) ואתחנן ג, כד. (22) ראה בכ"ז בארוכה לקו"ת ואוה"ת ר"פ ואתחנן. שעה"ת לאדמו"ר האמצעי ח"ב חינוך. ס' הליקוטים דא"ח — צ"צ ע' משה (ע' איתרפ ואילך). (23) תצא כא. י. (24) לקו"ת תצא לו, רע"א. (25) ואתחנן ד, א. וראה הנסמן בהערה 22. (26) ראה תנחומא בהעלותך י. תנחומא באבער יח. ובכ"מ. כפתור ופרח פ"י. (27) יהושע ו, כ.

שממציא אותם, הרי מוכן שהממציא המציא אותם בכוונה ומטרה, דזהו מה שנבראו לשמש את קוני. דע"י התבוננות זו אפשר לפעול את בירור המדות, בירור ז' המדות, וזהו גם מה שאוה"ע נצטוו בז' מצוות בני נח (שכנגד ז' המדות), משום שיש בכחם לקיים ציווי זה. ועד"ז הוא גם בעבודה עם עצמו, שע"י התבוננות הנ"ל מהפך הוא את הז' מדות שלו לקדושה, והיינו, שבתחילה הוא פועל על ז' המדות שלו באופן דאתכפיא, כפי' בלבד, ואח"כ בא למצב של אתהפכא, שגם מהפך אותם לקדושה, מן הקל אל הכבד. וע"י שלימות העבודה בבירור ז' המדות, באים אח"כ לבירור המוחין. שזה יהי' לע"ל כשתהי' גם ארץ קיני קניזי וקדמוני, ארץ עשר עממין²⁸, וכמבואר בד"ה אל תצר לאדמו"ר האמצעי²⁹, שאז לא יהי' הענין דאל תצר את מואב³⁰, משום שאז יהי' גם בירור המוחין ממש. אמנם עד אז הנה עיקר העבודה היא בבחי' בירור המדות, כדאי' בתניא, וכפי שהוא להלכה בפועל שבזמן הזה אפשר לכבוש רק ארץ ז' עממין, משא"כ בנוגע לארץ ג' עממין כתיב אל תצר גו', ואינה בכלל ארץ ישראל³¹.

והנה זה שאומות העולם מצ"ע אינם כדבעי וצריכין לכובשם לקדושה, הנה הגורם לזה הוא עמלק שהוא הראשית גוים. והענין הוא, דהנה עמלק הוא זה שפועל בכל האומות שיתנגדו לקדושה, ולכן נק' ראשית גוים. וכדאי' במדרש³² שאילו היו אומות העולם יודעין מה הי' המקדש יפה להם היו מעמידין לגיונות כדי לשומרו, היינו משום שאפשר שתהי' בהם ההכרה הנ"ל דאין דבר עושה את עצמו וכו', וגם הם יודעים שהקרבת ע' הפרים היא כנגד ע' אומות³³ (אף שהוא באופן דמתמעטים והולכים³⁴), וזה שחסר אצלם ידיעה זו הוא מחמת שבא עמלק ומכניס בהם קרירות וספיקות³⁵ וכו'. כי האמירה לי יאורי ואני עשיתי³⁶ היא דבר בלתי רגיל כלל³⁷, ואפילו בלעם עצמו אמר³⁸ (לפני שאמר ראשית גוים עמלק) לא אוכל לעבור את פי ה'. וכדאי' בתניא³⁹ שפקודתו שמרה רוחם ואין יכולים לעבור על רצונו ית'. אלא שבא עמלק ומטיל בהם ספיקות (שזהו ענין אילו היו יודעים, ענין של ספק) וגם קרירות, עד שנעשה אצלם גם מדות רעות כו'. ולכן צריכין לענין התבוננות הנ"ל שדוקא ע"י התבוננות הנ"ל כובשים את הז' אומות כנ"ל בארוכה.

אמנם במלחמת עמלק הוא באופן אחר, שלכן התכלית היא שיהי' מחה אמחה. והענין הוא, דהנה ענינו של עמלק, הנה נוסף לזה שהוא מטיל ספיקות, דמשו"ז הוא הראשית גוים כנ"ל, הנה עוד זאת ישנו בעמלק מה שיודע

28) לך טו, יט. ובפרש"י שם. וראה לקו"ש לך ש.ו. הערה 59. 29) ע' 6 ואילך וש"נ. 30) דברים ב. ט. 31) ראה ב"ב נו, א. 32) ראה במדב"ר פ"א, ג. תנחומא בחוקותי ב. וראה סוכה נה, ב. 33) ראה סוכה שם. 34) ראה פרש"י פנחס כט, יט. 35) ראה תנחומא תצא ט. יל"ש ופרש"י תצא כה, יח. ד"ה זכור תקס"ב, עטר"ת, תרפ"ז, תרפ"ח, תרצ"ד. ועוד. ד"ה והי' כאשר ירים פר"ת. ד"ה ויבוא עמלק וד"ה ויאמר משה תש"ט. 36) יחזקאל כט, ג. 37) ראה לקו"ש חכ"א ע' 40 ואילך. וש"נ. 38) בלק כב, יח. 39) פכ"ד (ל. ב.) ע"פ איוב י, יב.

את רבונו ומכוון למרוד בו⁴⁰, והיינו, דהגם שיודע את רבונו, מ"מ עושה את תפקידו לכוון למרוד בו. ובספירות הוא ענין ספירת הכתר דלעו"ז (וכנודע דמכיון שהאדם נברא באופן שיהי' בעל בחירה, ובחרת בחיים⁴¹, לפיכך זה לעומת זה עשה האלקים⁴²), היינו שהוא מנגד לא רק למדות דקדושה, ולא רק למוחין השייכים אל המדות, ולא רק למוחין מצ"ע, אלא שהוא בבחי' כתר ומקיף שלמעלה מהמוחין. והוא ענין תוצפה בלא תגא⁴³. ולכן צריך להיות בו ענין דמחה תמחה, כי הענין דמרידה כו' אי אפשר לזככו ולבררו, אלא אחריתו עדי אובד, שבירתו זוהי תקנתו⁴⁴.

אמנם צריך להבין, והלא אמרו רז"ל⁴⁵ כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, ואיך יתכן להיות עמלק שכל ענינו הוא לכוון למרוד בו, שלכן צריך להיות עדי אובד. אך הענין הוא, דנוסף להמבואר בתניא⁴⁶ המשל מזונה ובן המלך כו' שזהו כדי לנסות את בן המלך ולהביא כשרונותיו מן הכח אל הפועל. הנה נוסף לזה, גם בזה גופא שהוא עדי אובד, מתגלה בזה כבודו ית'. והענין הוא, דהנה ב' אופני מלחמה אלה הם ב' אופנים כלליים שעל ידם פועלים את גילוי אחדות ה' בעולם⁴⁷. אופן אחד הוא ע"י בירור הדברים ששייך בהם בירור, לגלות שגם בהם נמשך אור ה', והאופן הב' הוא ע"י שבירת הלעו"ז, היינו דע"י שמבטלים לגמרי את מציאות המנגד הרי זה ג"כ מגלה שאין עוד מלבדו, שלא יתכן להיות שום מנגד לאלקות. ויובן זה ממה שרואים במשל ממלך כו"ד, הנה זה שנותן שכר עבור בנו שמתנהג כדבעי, וזה שמעניש את מי שאינו מתנהג כדבעי, הנה בשניהם מתגלה אחדותו של המלך, בזה שנותן שכר עבור מי שמתנהג כדבעי, מתגלה שההנהגה צריכה להיות כדבעי, ובזה שמעניש את מי שאינו מתנהג כדבעי ה"ז מגלה שלא תתכן להיות הנהגה שאינה כדבעי, ובלשון הידוע (ע"ד המוסר ובפשטות) למען ישמעו וייראו⁴⁸. דאופן מלחמת ז' האומות הוא כאופן הא', בירור המדות, שע"ז נעשה יתרון האור מתוך החושך, ובאופן של ארץ כנען מלשון מסחר כמבואר במ"א⁴⁹ בארוכה. אמנם גם עמלק שמכוון למרוד בו ואי אפשר לבררו, גם בו יש כוונה, וכנ"ל דכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, והכוונה היא ששבירתו זוהי תקנתו.

ותנה כל הנ"ל הוא רק בנוגע לזה שענינו של עמלק הוא לכוון למרוד בו, שבזה אי אפשר להיות בירור, ושבירתו זוהי תקנתו. אמנם התוקף של עמלק אפשר להפוך לקדושה ובלשון רז"ל⁵⁰ מצעות שהציעה לו כאיסור הציעה לו

(40) ראה תנ"כ בחוקותי כו, יד. זח"ב סה, א. סה"מ תרס"ה ע' דיג. בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 193 הערה 38. (41) נצבים ל, יט. (42) קהלת ז, יד. (43) סנהדרין קה, א. (44) ראה ד"ה נ"ח עת"ר קרוב לסופו. משנה כלים רפ"ב. (45) אבות ספ"ז. (46) ספ"ט. ספכ"ט. (47) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 67 ובהערות. (48) ראה שופטים יז, יג. יט, כ. ובכ"מ. (49) ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ. (50) מנחות מז, א.

בהיתר, שבזה אפשר להיות אתהפכא, וזהו ג"כ מה שאמרו רז"ל מבני בניו של למדו תורה כו' כי התוקף של עמלק יכולים להפוך לקדושה⁵¹.

וזהו מה דאיתא במדרש שע"י זכירת עמלק נקראים ישראל בניו של אברהם, כי אברהם אבינו הוכטח בברית בין הבתרים שיקבל ארץ עשר עממין, ושלימות בירור כל האומות המביאה לידי קבלת ארץ עשר עממין היא ע"י ביטול מציאות עמלק, ואחריתו עדי אוכד. וזה נפעל גם לפני הגאולה הכללית, בגאולה הפרטית שבעבודת כל אחד מישראל, כמבואר באגה"ק⁵². ובפרט באלף הששי אחר חצות, שאחר חצות היום הוא תחילת עליית העולמות כדאי' בכתבי האריז"ל⁵³.

וע"י עבודה זו דמחה תמחה נמשך גם מלמעלה הענין דמחה אמחה את זכר עמלק⁵⁴, וכמ"ש⁵⁵ מלחמה לה' בעמלק מדור דור, ות"י מדרא דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי, שאז עושים דירה לו ית' בתחתונים, ועד שיהי' המשכת העצמות ומהות שלמעלה מאור וחושך, בביאת משיח צדקנו, ותיכף ומיד ממש.



(51) ראה גם סה"מ פר"ת ע' שא. סד"ה ראשית גוים פר"ת לאדמו"ר (מוהרי"צ) נ"ע (קה"ת, תשמ"ג). (52) סימן ד. (53) ראה פע"ח שער השבת פ"ג. שער הכוונות ענין ליל ו'. וראה שיחת עשרה בטבת ש.ז. סי"ח בהערה. (54) בשלח ז', יד. (55) שם, טז.